

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

การสื่อสารโวหารภาพพจน์ในบทเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ
Communicative Figures of Speech in the Country Songs by Sala Khunnawut

ไพศาล ปิ่นเกตุ (Phaisal Pinkate)¹ ภัสวดี นิติเกษตรสุนทร (Passawalee Nitikasetsoontorn)²

ไพบูรณ์ คะเชนทรพรค์ (Piboon Kachentaraphan)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประเภทของโวหารภาพพจน์ ในบทเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ 2) ศึกษาความหมายที่ปรากฏ ในบทเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ ข้อมูลสำหรับการศึกษานี้ คือ เพลงไทยลูกทุ่งที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ ให้กับนักร้องท่านอื่นๆ เป็นผู้ขับร้อง ช่วงระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2540 ถึง พ.ศ. 2559 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้านี้ คัดเลือกจากบทเพลงที่ได้รับรางวัล และ/หรือเพลงที่ได้รับความนิยม ได้รับการบันทึกเสียงมีหลักฐานเป็นที่ปรากฏ การคัดเลือกครั้งนี้กระทำโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นที่ยอมรับด้านคุณธรรม จริยธรรม มีชื่อเสียงเป็นที่ปรากฏ ด้านวิชาการ นักเขียน นักอนุรักษ์ นักจัดรายการวิทยุ -โทรทัศน์ เป็นที่ยอมรับในสังคม และวงการเพลงลูกทุ่ง คือ คุณเจนภพ จบกระบวนวรรณ จำนวน 5 เพลง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิเคราะห์เป็นเกณฑ์ คือ โวหารภาพพจน์ ของ วิชา กงกะนันทน์ ซึ่งประกอบด้วยโวหารภาพพจน์ 13 ประเภท 1. อุปลักษณ์ 2. อุปมา 3. สมพจน์ 4. นามนัย 5. ปฏิพจน์ 6. ปฏิภาคพจน์ 7. อาวตพจน์ 8. อติพจน์ 9. อธิพจน์ 10. ปฏิรูปพจน์ 11. บุคลาธิษฐาน 12. อุทาหรณ์ 13. ปฏิปจน์ ผลการศึกษาค้นคว้าว่า 1) เพลงไทยลูกทุ่งที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ มีการใช้โวหารภาพพจน์ ที่ปรากฏทั้ง 13 ประเภท โดยส่วนใหญ่เป็นการใช้ อติพจน์ อุปมา สมพจน์ อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน 2) ความหมายที่ปรากฏ ในบทเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ ประกอบด้วย ความหมายโดยอรรถ/ความหมายตรง และความหมายโดยนัยประหวัด/ความหมายแฝง โดยส่วนใหญ่จะการใช้การสื่อความหมายแบบเกินจริงเปรียบเทียบกับเรื่องราว

คำสำคัญ การสื่อสารโวหารภาพพจน์ บทเพลงลูกทุ่ง สลา คุณวุฒิ

¹ นักศึกษาลัทธิไตรรัตน์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช nokkontv@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช passawalee@gmail.com

³ รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช paiboon1601@gmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

Abstract

This research aims to study 1) communicative figures of speech in the country songs written by Sala Khunnawut 2) meanings appeared in the country songs written by Sala Khunnawut . The information for this study is country songs, authored by Sala Khunnawut, qualification for other singers from 2005 to 2015. The samples in this study selected from award winning songs and/or popular songs this selection was made by a qualified person who was accepted as a virtue and to be recognized in society, academic, writer, conservator, radio-television and in country songs industry there are 5 songs written by Janepop Jobkrabaunwan. This research is qualitative research the tools used to study and analysis including (1) content analysis form of Figures of Speech, Professor Emeritus Dr. Vipha Kongkanan, consists of 13 figure of speech as follows: 1. Metaphor 2. Simile 3. Synecdoche 4. Metonymy 5. Oxymoron 6. Paradox 7. Synesthesia 8. Hyperbole 9. Overstatement 10. Allusion 11. Personification 12. Analogy 13. Rhetorical question The results of the study revealed that 1) The country songs written by Sala Khunnawut, were used in the 13 types, Mostly used Hyperbole Simile Synecdoche Metaphor Personification attributes. 2) the meaning appears In the country songs written by Sala Khunnawut, qualification consists of the Denotative meaning. And the Connotative meaning, Most of them use exaggerated narratives, compare story.

Keywords: Communicative figures of speech, Country song, Sala Khunnawut

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

บทนำ

คำว่า “ลูกทุ่ง” ปรากฏครั้งแรกเป็นชื่อของภาพยนตร์เพลงสร้างโดย บริษัทภาพยนตร์ไทย หรือไทยฟิล์ม เมื่อ พ.ศ. 2481 โดยมีพระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล เป็นผู้กำกับ ผู้แต่งทำนองเพลง คือ หม่อมหลวงพวงร้อย อภัยวงศ์ ผู้แต่งเนื้อร้อง คือ พระยาโกมารกุลมนตรี (ชื่น) เพลงในภาพยนตร์ ได้แก่ เงาไม้ ต่อนกระป๋อง เกี้ยวสาว สายัณห์ และไม้งาม เนื้อร้องส่วนใหญ่เน้นการชมธรรมชาติอันสวยงามของท้องไร่ปลายนา

ส่วนเพลงที่มีแนวเป็นเพลงลูกทุ่งและบันทึกไว้เป็นหลักฐาน คือ เพลงสาวชาวไร่ ซึ่งเป็นผลงานการประพันธ์ของ ครูเหม เวชกร ใช้ร้องประกอบการแสดงละครวิทยุเรื่อง สาวชาวไร่ ใน พ.ศ. 2481 จากหลักฐานที่ค้นพบมีเค้าที่น่าเชื่อว่า เพลง สาวชาวไร่ เป็นเพลงลูกทุ่งเพลงแรกของเมืองไทย การตีความเรื่องกำเนิดของเพลงลูกทุ่งยังมีความเห็นแตกต่างกันอยู่บ้าง “กาญจนาคนันท์” เขียนไว้ในหนังสือ เรื่องของละครและเพลง ว่า “หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เพลงลูกทุ่งในระยะเริ่มแรก มาจากการร้องรำทำเพลงของไทยดั้งเดิม อาทิ แหม่มเทศน์ สวดคฤหัสถ์ จำอวด ลิเก (ทรงเครื่อง) ลิเกลูกบท (ไม่แต่งเครื่อง) ลิเกบันตน ลำตัด เพลงขอทาน เพลงพื้นเมืองบางเพลง ฯลฯ”

ประวัติเพลงลูกทุ่ง

“เพลงลูกทุ่ง” (Country Songs) เป็นการสื่อสารเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ทางสังคม อุดมคติ และวัฒนธรรมไทย โดยมีท่วงทำนอง คำร้อง สำเนียง และลีลาการร้องการบรรเลงที่เป็นแบบแผน มีลักษณะเฉพาะซึ่งให้บรรยากาศ ความเป็นสังคมชนบท ที่แตกต่างจากสังคมเมือง

คำว่า “เพลงลูกทุ่ง” นายจ่านิ่ง รัชสิกุล คิดประดิษฐ์ขึ้นใช้ เมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม พ.ศ. 2507 ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งเป็นหัวหน้าฝ่ายจัดรายการของสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 บางขุนพรหม โดยตั้งชื่อรายการว่า “เพลงลูกทุ่ง” มีนายประกอบ ไชยพิพัฒน์ เป็นผู้จัด ออกอากาศเดือนละ 2 ครั้ง ทุกวันจันทร์-วันจันทร์ จนได้รับความนิยมและแทรกซึมไปตามวงดนตรีต่างๆ เริ่มเรียกวงของตนเองว่า “วงดนตรีลูกทุ่ง”

ต่อมาหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 “เพลงลูกทุ่ง” ก็อยู่ในยุคที่มีเนื้อหาเพลงในรูปแบบเพื่อชีวิต สอดแทรกวิถีชาวบ้าน สะท้อนความยากจนของชาวนาชาวไร่ เช่น เพลงข้าวไม่มีขาย แต่งโดย โผผิน พรสุพรรณ มี ศรเพชร ศรสุพรรณ ขับร้อง สะท้อนให้เห็นภาพของหนุ่มชาวนาที่ทำงานแล้วไม่ได้ผล ทำให้ไม่มีข้าวไปขาย เพลงนี้ได้รับรางวัลเพลงยอดเยี่ยมประจำปี พ.ศ. 2518 นอกจากนี้ยังมีเพลงล้อเลียนการเมืองหรือเสียดสีนักการเมือง และเกิดเพลงลูกทุ่งผสมบทพูดขึ้นเป็นครั้งแรก โดย เพลิน พรหมแดน ในยุคนี้นักร้องเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิตเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ศรคีรี ศรีประจวบ รุ่งเพชร แหลมสิงห์ ไหวพจน์ เพชรสุพรรณ ฯ หลังจากนั้น ระหว่าง พ.ศ. 2520 – 2528 “วงดนตรีเพลงลูกทุ่ง” ได้เข้าสู่ระบบทุนมากขึ้น มีการแสดงเพลงลูกทุ่ง มีการประกวดประชันการเต้น และเครื่องแต่งกายของหางเครื่องประกอบเพื่อดึงดูดผู้ชม จนในปัจจุบันมีศิลปินลูกทุ่งหน้าใหม่เข้าสู่วงการเพลงลูกทุ่ง โดยที่มีการแบ่งเป็นค่ายเพลงต่างๆ จำนวนมาก ตลาดเพลงลูกทุ่งได้รับความนิยมอย่างสูง ปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทางการสื่อสารไร้สาย ทั้งโทรศัพท์เคลื่อนที่ และระบบอินเทอร์เน็ต ทำให้ผู้ใช้สามารถรับฟังเพลงลูกทุ่งได้จากโทรศัพท์เคลื่อนที่ และการใช้คอมพิวเตอร์ ผู้คนทั่วโลกต่างอยู่ในโลกของการสื่อสารไร้สาย จึงสามารถรับฟังเพลงลูกทุ่งได้ โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ โดยเฉพาะในระบบอินเทอร์เน็ต จากที่เคยต้องชมรายการโทรทัศน์ วิทยุผ่านเครื่องรับโทรทัศน์ หรือวิทยุ ก็สามารถเปิดดูได้จากหน้าจอคอมพิวเตอร์ และยังสามารถเรียกย้อนหลังรายการที่เคยออกอากาศไปแล้วนั้นมาชมได้อย่างไม่จำกัด เนื่องจากเพลงลูกทุ่งก็ได้ปรับตัวให้ทันกับกระแสความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้วย (สุรพล วิรุฬห์รักษ์ และรัชดา โชติพานิช, 2551)

เนื้อหาเพลงลูกทุ่งที่มีคุณค่าควรประกอบด้วย

ขออัญเชิญพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเรื่อง ลูกทุ่งกับเพลงไทย ที่ทรงกล่าวถึงคุณค่า ของเพลงลูกทุ่ง ตอนหนึ่งว่า “พอจะสรุปว่าเพลงลูกทุ่งมีความดีหลายประการ คือ

1. เป็นหลักฐานของข้อมูลทางประวัติศาสตร์สังคมของประเทศ
2. เป็นที่รวมของภูมิปัญญาและทรัพย์สินทางปัญญาของชาวบ้าน
3. เป็นเพลงที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย ร้องง่าย จำง่าย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

4. สามารถเข้าถึงสังคมทุกชั้น กระจายได้กว้างไกลถึงชนบททุกแห่ง

5. มีความเป็นไทยทั้งในเรื่องของภาษา ทำนอง และการขับร้อง"

เพลงลูกทุ่งไทยมีคุณลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัวทั้งในด้านการออกเสียง และการใช้ภาษา นับเป็นการอนุรักษ์ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษาประจำชาติไทย จึงควรช่วยกันอนุรักษ์เพลงลูกทุ่งไทย เพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยสืบไป (สุพล วิรุฬห์รักษ์ และรัชดา โชติพานิช, 2551)

ปัญหาที่สำคัญที่สุดในงานประพันธ์เพลงลูกทุ่งให้มีความไพเราะ มีคุณค่าต่อสังคม และเป็นวัฒนธรรมของชาติได้นั้น ต้องมีเนื้อหาที่เข้าใจง่าย สื่อความหมายชัดเจน ตรงไปตรงมา นำการใช้คำภาษาถิ่น การใช้คำสัมผัส การใช้คำซ้ำ การใช้คำซ้อน การใช้คำยืมภาษาต่างประเทศ และการใช้คำตัด คำสแลงในการประพันธ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ผู้ประพันธ์จะต้องถนัดการสรรหาคำที่เหมาะสม มีความสละสลวย สร้างจินตนาการได้ สร้างมโนภาพได้ สร้างสุนทรียภาพได้ สิ่งต่างๆ เหล่านี้ก็เพื่อให้เกิดภาพพจน์ต่อผู้ฟังเพลง ในการประพันธ์บทเพลงลูกทุ่งโวหารภาพพจน์นั้นมีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง เนื้อเพลงแค่เพียง 1 บรรทัด อาจประกอบด้วยโวหารภาพพจน์หลายประเภท เพลงทุกประเภทไม่สามารถขาดการสอดแทรกโวหารภาพพจน์ในเนื้อหาของเพลงได้เลย โดยเป้าหมายหลักของผู้ผลิตผลงานเพลงออกมา คือ บอกเล่าเรื่องราวต่างๆ อาจเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นช่วงเวลา นั้น หรือประสบการณ์ที่ผ่านมา เพื่อสื่อสารถึงผู้ฟังให้ลึกซึ้ง กินใจ คล้อยตาม ทั้งเพื่อเป็นความบันเทิง และเป็นอุทาหรณ์สอนใจ ให้กำลังใจ อย่างมีศิลปะ นักประพันธ์เพลงลูกทุ่งที่มีชื่อเสียงมีผลงานอันทรงคุณค่าจากอดีตถึงปัจจุบัน อาทิ ไพบุลย์ บุตรขัน ชลธิ์ ธารทอง กานท์ การุณวงศ์ ดอย อินทนนท์ จิว พิจิตร พงษ์ศักดิ์ จันทรุกขา พยงค์ มุกดา มนต์ เมืองเหนือ ลพ บุรีรัตน์ ชาย เมืองสิงห์ สลา คุณวุฒิ ฯ

แนวทางในการประพันธ์เพลงตามแนวคิดของ สลา คุณวุฒิ มีดังนี้

1. การหาเรื่องราว ประเด็น
2. การตั้งชื่อเรื่อง ชื่อเพลง
3. วิเคราะห์แนวทาง
4. คิดหาทำนอง
5. วางแผนการใช้ถ้อยคำ
6. ลงมือเขียน
7. พักตัว
8. ทบทวนขัดเกลา
9. ร้องไกด์

สรุปได้ว่าการเขียนเพลงนั้นต้องขึ้นต้นต้องโดนใจ เนื้อในต้องคมชัด ประหยัดคำไม่วกวน ทำให้คนฟังนึกว่าเป็นเพลงของเขา จบเรื่องราวประทับใจ ทั้งนี้จากการประพันธ์เพลงเป็นแนวทางหลักที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่นักประพันธ์เพลงในรุ่นต่อไปได้ ซึ่งบางท่านอาจมีการใช้ขั้นตอนและวิธีการเขียนเพลงที่แตกต่างกันไป ซึ่งเป็นความสามารถของแต่ละบุคคล มิได้ถือว่าผิดหลักการแต่ประการใด (ชูเกียรติ ฉาโรสง, 2545)

ในการสร้างสรรค์ผลงานเพลงนั้นส่วนสำคัญในการใช้ภาษาที่จะขาดเสียมิได้ คือโวหารภาพพจน์ในการประพันธ์เพลงลูกทุ่งที่ผู้ประพันธ์ได้นำมาเรียงร้อยถ้อยคำ เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่งานการประพันธ์สื่อไปยังผู้อ่าน ผู้ฟังอย่างมีศิลปะ ที่ตกทอดจากรุ่นสู่รุ่นมาหลายทศวรรษ คือความงดงามทางภาษา คือวัฒนธรรมของชาติ ที่ถ่ายทอดเรื่องราว วิถีชีวิต ความรัก ขนบประเพณี วัฒนธรรมในอดีตไว้ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ เพลงจำนวนมากมีคุณค่าล้ำแล้วรุ่นเล่ารุ่นกลับมาซ้ำขานกลายเป็นเพลงอมตะ และเมื่อนำผลงานต่างๆ มาผลิต จำหน่าย เชิงธุรกิจเพลงก็สามารถสร้างมูลค่ามหาศาลทางเศรษฐกิจอีกด้วย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ต้องรักษาสืบทอดบทเพลงลูกทุ่ง ให้ดำรงอยู่ต่อไป

บทบาทและหน้าที่ของเพลง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

คนเราไม่ว่าจะอยู่ในอารมณ์สุข เศร้า ตีใจ หรือเสียใจก็ล้วนแล้วแต่ต้องฟังเพลงทั้งสิ้น นอกจากเพื่อความบันเทิงแล้ว เพลงยังมีบทบาทหน้าที่อื่นๆต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทยอีกหลายประการที่สำคัญ ดังที่ ปราณี วงษ์เทศ (2521, น.12) ได้กล่าวถึง บทบาทและหน้าที่ของเพลงที่มีต่อสังคม ดังนี้

1. เพลงจะทำหน้าที่เปรียบเสมือนตัวแทนของระบบสัญลักษณ์ในทางสังคมที่สะท้อนออกมาให้เห็นตามความเชื่อทางประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา และระบบชนชั้นในสังคม
2. เพลงมีหน้าที่กระตุ้นให้เกิดการตอบสนองทางกายภาพ อาทิเช่น การทำงาน การดำเนินชีวิต การสงคราม เป็นต้น
3. เพลงเป็นเสมือนเครื่องควบคุมระเบียบ ย้าเตือน ปลุกจิตสำนึก คอยรักษาสถาบันพื้นฐานทางสังคมและศีลธรรม
4. เพลงมีบทบาทในการรักษาเชิดชูสถาบันที่สำคัญทางสังคม เช่น ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ความเชื่อ ช่วยจัดระเบียบแบบแผนที่เหมาะสม รวมทั้งกำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมทางสังคมอีกด้วย

5. เพลงทำให้เกิดความสับสน และความมั่นคงทางวัฒนธรรมเป็นลักษณะการตอบสนองของประชาชนต่อเหตุการณ์ต่างๆทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในทางกลับกันก็สามารถทำให้เกิดการชะงักงันทางด้านวัฒนธรรมเช่นเดียวกัน เหตุผลที่เลือกแนวคิดโวหารภาพพจน์ของ วิภา กงกะนันทน์ ในการศึกษาวิเคราะห์ประเด็นดังกล่าวนี้เนื่องจาก

1. เป็นบุคคลที่เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์ อดีตนายกคณะอักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร “ศาสตราจารย์เกียรติคุณ” เป็นตำแหน่งที่ได้รับการเชิดชูในแวดวงวิชาการด้านภาษาที่มีความเชี่ยวชาญยิ่งในสาขาวิชา เป็นผู้นำและเป็นตัวอย่างที่ดีของนักวิชาการชั้นเยี่ยม มีมาตรฐานสูงทางคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อตรงต่อวิชาชีพ ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านวรรณคดีศึกษา และวรรณคดีวิจารณ์ชั้นนำของประเทศไทย

2. เป็นผู้แต่งหนังสือวรรณคดีศึกษา วรรณคดีวิจารณ์ วัฒนธรรมทางวรรณกรรมของไทย ฯ โดยเฉพาะเรื่องโวหารภาพพจน์ในหนังสือวรรณคดีศึกษา ที่มีหลักฐานเป็นที่ปรากฏ

3. โวหารภาพพจน์ตามเกณฑ์ของ วิภา กงกะนันทน์ มีส่วนสัมพันธ์และสอดคล้องกับลักษณะของงานวิจัย ตลอดจนมีเนื้อหาครอบคลุม มีการให้คำอธิบายและยกตัวอย่างชัดเจนทำให้ทำความเข้าใจได้ง่ายโดยวิภา กงกะนันทน์ ได้แบ่ง ประเภทของภาพพจน์ไว้อย่างละเอียดถึง 13 ประเภท ซึ่งท่านอื่น อาทิ ฝอยทอง โปะกะกฤษณะ (2532, น.76) ได้แบ่งประเภทของภาพพจน์ไว้ 12 ประเภท ชุมสาย สุวรรณขมภู (2540, น.44) แบ่งประเภทของภาพพจน์ไว้ 12 ประเภท จริญญา ดิบุญมี ณ ชุมแพ (2545, น.88) แบ่งประเภทของภาพพจน์ไว้ 9 ประเภท Bender and Barnwell (1980, น.89) ได้แบ่งประเภทของภาพพจน์ไว้ 10 ประเภท

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องนั้น มีผู้วิจัยไว้หลายประเด็น อาทิ

สุกัญญา คงสุน (2550) ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์สำนวนและโวหารภาพพจน์ในเพลงไทยลูกทุ่งของ ชาย เมืองสิงห์”

ศิวพร พิรอด (2550) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การใช้ภาพพจน์ในบทเพลงของ คาราบาว”

อลิสรา เลี้ยงรินรมณ์ (2549) ได้วิจัยเรื่อง “ลีลาภาษาในเพลงลูกทุ่งของ สลา คุณวุฒิ”

ศกุนตลา กะราลัย (2549) ได้วิจัยเรื่อง “การใช้โวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในวรรณกรรมเพลงไทยลูกทุ่ง”

พชรวรรณ พานิช (2549) ศึกษาเรื่อง “ภาพพจน์ที่ปรากฏในหมอลำกลอนชิง”

จัญญญา งามเนตร (2549) ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์การใช้คำและโวหารภาพพจน์ในการเขียนบทความของ เมอร์ลิน ในคอลัมน์ร้อยแปดพันเก้าในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ”

ชาตบุษย์ นฤดม (2550) ศึกษาเรื่อง “โวหารภาพพจน์ในวรรณกรรมซีไรต์ที่สะท้อนสภาพการเมืองไทย”

วีรวรรณ คลังกรณ์ (2540) ได้ศึกษาเรื่อง “บทเพลงลูกทุ่งของ ชาย เมืองสิงห์ การศึกษาเชิงวิเคราะห์”

เพิ่มพร ธนสีลังกูร (2544) ได้ศึกษาเรื่อง “วิเคราะห์วรรณกรรมเพลงของ สลา คุณวุฒิ”

ประเด็นดังกล่าวข้างต้นนั้นไม่ตรงกับแนวทางการศึกษาที่ผู้วิจัยมีความสนใจ มีความต่างด้านเวลานับ 10 ปี ผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษาใหม่ในหัวข้อการวิจัย “การสื่อสารโวหารภาพพจน์ในบทเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ” เป็นหัวข้อที่ยังไม่มีการศึกษา และเป็นการศึกษาในห้วงเวลาปัจจุบัน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาประเภทของโวหารภาพพจน์ ในบทเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ
2. ศึกษาความหมายที่ปรากฏ ในบทเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้มีการวางกรอบหลักของการวิจัยเป็นแบบวิเคราะหเอกสาร (Documentary Research) ข้อมูลหลัก ได้แก่ บทเพลงที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ช่วง ปี 2540 – ปี 2559 กลุ่มตัวอย่างครั้งนี้ คัดเลือกจากบทเพลงที่ได้รับรางวัล และ/หรือเพลงที่ได้รับความนิยม ได้รับการบันทึกเสียงมีหลักฐานเป็นที่ปรากฏ ในระยะเวลา 20 ปี รวม 20 เพลง จากนั้นคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) อีกครั้งโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านบทเพลงลูกทุ่ง คือ เจนภ จบกระบวนวรรณ คงเหลือ 5 เพลง ได้แก่ เพลงยาใจคนจน เพลงปริณญาใจ เพลงเขียนฝันไว้ข้างฝา เพลงไม่ใช่แฟนทำแทนไม่ได้ และเพลงเล่าสู่หลานฟัง (เหตุผลที่เลือก เจนภ จบกระบวนวรรณ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการคัดเลือกในขั้นตอนสุดท้าย เพราะเป็นนักเขียน นักแต่งเพลงลูกทุ่ง นักจัดรายการวิทยุ – โทรทัศน์ นักอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเพลงลูกทุ่ง เป็นที่ยอมรับด้านคุณธรรม จริยธรรม มีชื่อเสียงเป็นที่ปรากฏ เป็นที่ยอมรับในวงการเพลงลูกทุ่ง) โดยให้เหตุผลในการคัดเลือกครั้งนี้ว่า “เป็นเพลงที่ดีที่สุด มีความหมายสื่ออารมณ์กินใจ ภาษาสละสลวย และเป็นเพลงที่ได้รับความนิยมสูงมีรางวัลที่บ่งบอกถึงการยอมรับของทุกภาคส่วนเนื่องจากในการตัดสินรางวัลในแต่ละคราวมีผู้ทรงซึ่งความรู้อย่างลึกซึ้งทั้ง ด้านภาษา การประพันธ์ การเรียบเรียงเสียงประสานดนตรี ศิลปวัฒนธรรม ถึงแม้บางเพลงจะไม่ใช่ด้านเนื้อร้องก็ตาม แต่ทุกบทเพลงที่ได้คัดเลือกนี้เป็นบทเพลงที่ผู้ฟังให้การยอมรับอย่างมากมาย ถ้าไม่มีเพลงเหล่านี้สังคมก็จะไม่ได้รับรู้ถึงความหมายดีๆ ที่แฝงข้อคิดคติสอนใจ การให้กำลังใจ และบันทึกประวัติศาสตร์ทางสังคมในห้วงเวลาดังกล่าวได้เลย”

เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบการวิเคราะห์เนื้อหาภายใต้กรอบแนวคิด การสื่อความหมายของเพลง ความหมายโวหารภาพพจน์ ตามแนวทางของ วิภา กงกะนันทน์ ทั้ง 13 ประเภท

1. อุปลักษณ์ (Metaphor) เป็นโวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกันว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำว่า “เป็น” “เท่า” “คือ” ในการเปรียบเทียบ เช่น “ถนนละเป็นสังขยา” “หน้าขาวเป็นน้ำข้าว” เป็นต้น
2. อุปมา (Simile) เป็นโวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกันว่าเหมือนกัน คำที่ใช้โวหารประเภทนี้ใช้ในการเปรียบเทียบ คือ คำว่า เหมือน คล้าย ดุจ ดูราว เพราะ ประหนึ่ง เพียง ดัง ราวกับ เปรียบ ฯลฯ เช่น “เรวดี ศรีท้าว วังเร็วเหมือนพายุ” “สาวกีย้อมอย่างมีความหมาย คล้ายย้อมของโมนาลิซ่า” เป็นต้น
3. สมพจน์ (Synecdoche) คือ การกล่าวถึงส่วนใดส่วนหนึ่งของส่วนทั้งหมดเพียงบางส่วน แต่ให้มีความหมายครอบคลุมหมดทุกอย่าง เช่น “เป็นหูเป็นตา” หมายถึง ช่วยดูแลทุกคน หรือ “ยังมีอีกสิบปากที่เขาคือต้องหาเลี้ยง” หมายถึง ต้องเลี้ยงดูคนอื่นอีกสิบคน เป็นต้น
4. นามนัย (Metonymy) การใช้โวหารแบบนี้ คือ การเอ่ยถึงสิ่งหนึ่งแต่ให้มีความหมายเป็นอย่างอื่น มีวิธีการใช้หลายวิธี เช่น เอ่ยชื่อคนแต่หมายถึงผลงาน “ฉันชอบ Beethoven เท่าๆ กับ Mozart” แปลว่าฉันชอบดนตรีของ Beethoven เท่าๆ กับ Mozart เอ่ยถึงชื่อสถานที่ แต่หมายถึงคนที่อยู่ที่นั่น “ไม่มีปฏิกิริยาจากทับแก้ว” หมายถึง ไม่มีปฏิกิริยาจากนักศึกษาหรืออาจารย์ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร ณ พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม เป็นต้น
5. ปฏิภาวะ (Oxymoron) คือการนำคำที่มีความหมายตรงกันข้ามหรือค้านกันมารวมกันเพื่อให้เกิดคำซึ่งมีความหมายใหม่ หรือมีความหมายที่ให้ความรู้สึกขัดแย้ง หรือเพิ่มน้ำหนักให้แก่ความหมายของคำแรก เช่น ดี + บ้า = ดีเป็นบ้า (แปลว่า ดีมาก) น่ารัก + น่าชัง = น่ารักน่าชัง (แปลว่า น่ารักน่าเอ็นดู) เป็นต้น
6. ปฏิภาคพจน์ (Paradox) คือ ข้อความที่มีความหมายขัดกัน ไม่ว่าผู้ฟังจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เป็นข้อความที่กล่าวถึงสิ่งที่แปลกแต่จริงหรือไม่เป็นไปไม่ได้แต่เป็นไปแล้ว เช่น “ดิฉันแอนตี้การพูดภาษาไทยปนฝรั่ง” “ยังมีกรรมกรมาทำงานยิ่งซ้ำ” เป็นต้น

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

7. อาวัตพากย์ (Synesthesia) คือ การใช้คำแทนผลของการสัมผัสที่ผิดไปจากธรรมดา รส เป็นผลของสัมผัสด้วยกลิ่น กลิ่นเป็นผลสัมผัสจากจมูก แต่การใช้โวหารแบบนี้จะใช้ข้อความ เช่น “รสของความสุข” โดยปกติความสุขเป็นผลสัมผัสด้วยใจ เป็นต้น

8. อติพจน์ (Hyperbole) คือ การพูดเกินความจริงเพื่อเน้นความรู้สึก มิใช่เพื่อหลอกลวง เช่น “ฉันรักเธอเท่าฟ้า” “คิดถึงใจจะขาดแล้วเลย” เป็นต้น

9. อธิพจน์ (Overstatement) การใช้โวหารแบบนี้คือการพูดหรือการเขียนประหนึ่งโอ้อวดโดยมีเจตนาจะให้ผู้อ่านหรือผู้ฟังรู้สึกขื่น ต่างจาก Hyperbole ที่เจตนาคือ มุ่งเน้นความรู้สึกที่จริงจัง ตัวอย่างโวหารอธิพจน์

“พี่ก็ทรงศักดิ์ดากล้ำหาญ
แต่ข้าวารเต้มกระบุงยังแบกไหว
ปลาแห่งที่พี่เอาเข้าเผาไฟ
ประเดี้ยวเคี้ยวเล่นออกเป็นจุน” (ระเด่นลันได)

10. ปฏิรูปจน์ (Allusion) เป็นการใช้อรรถาพิสัยที่ดัดแปลงมาจากข้อความอันเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว เช่น วาหะของนักปราชญ์ กวี หรือสุภาษิต คำพังเพย หรือผลงานของผู้อื่น เช่น “ฝนจะตก แดดจะออก” “พระจะสึก” “หญิงจะคลอดลูก” “นักศึกษาจะหลับในห้องเรียน” ปรากฏการณ์ทำนองนี้ว่าห้ามไม่ได้ “สหกรณ์ของนักศึกษา โดยนักศึกษา เพื่อนักศึกษา” เป็นต้น

11. บุคลาธิษฐาน (Personification) เป็นการใช้อรรถาพิสัยในลักษณะที่ทำให้ดูเหมือนว่าสรรพสิ่งที่ไม่ใช่คนเป็นคนที่ให้สรรพสิ่งเหล่านั้นแสดงอาการต่างๆ ราวกับเป็นคนบ้าง เช่น พุดได้ ร้องไห้ได้ รู้สึกได้ เช่น “พะเนางเนื้อยกไหล” “เสาไฟฟ้าพุดถึงชายหนุ่มผู้เป็นทายาทโคตรเศรษฐี” เป็นต้น

12. อุทาหรณ์ (Analogy) เป็นวิธีเปรียบเทียบเรื่องราว เหตุการณ์หรือความคิดสองอย่างที่ไม่จำเป็นต้องเปรียบเทียบว่าคล้ายกัน โดยการยกข้อความที่ง่ายต่อการเข้าใจ เปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้เขียน ผู้พูดต้องการจะอธิบาย เช่น “ความจนเป็นดาบสองคมให้เราเลือกพลิกใช้ คมหนึ่งมันสอนให้เราเจียมตัวรู้จักประมาณตน แต่อีกคมหนึ่งของมันสั่งให้เราทะเยอทะยานหาญเหิม..” (อยู่กับก๋ง หน้า 43) เป็นต้น

13. ปฏิปจฉา (Rhetorical question) เป็นศิลปะของการใช้คำถาม คือ เป็นคำถามที่มีได้คำตอบที่แน่นอน ผู้ถามมีเจตนาจะเรียกร้องความสนใจมากกว่าต้องการคำตอบ แต่หากจะมีคำตอบ คำตอบนั้นก็มักจะเป็นคำตอบ ปฏิเสธ ผู้ที่นิยมใช้โวหารประเภทนี้ คือ นักการเมือง แต่คนทั่วไป กวี และนักประพันธ์ก็ใช้ด้วยเหมือนกัน เช่น “ขับรถภาษาอะไร อยากรายหรือ” “ฝนแล้งอย่างนี้ชาวนาชาวไร่จะอย่างไรกัน” เป็นต้น

การตรวจเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการนำเครื่องมือวิจัยไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบวิธีการวิเคราะห์ และมีการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เครื่องมือมีความถูกต้องเที่ยงตรงด้านเนื้อหา

ผลการวิจัย

ความสำคัญของการสื่อสารโวหารภาพพจน์ในบทเพลงลูกทุ่งนั้นคือศิลปวัฒนธรรมด้านเพลงลูกทุ่งที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการทัศน์วัฒนธรรมของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวชนบทซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ เพลงลูกทุ่งเป็นเพลงที่แสดงออกถึงความเป็นจริงทางสังคมที่มีทั้งสนุกสนาน เศร้าเสียใจ และให้ข้อคิดเตือนใจ ทั้งในท่วงทำนอง เนื้อร้อง การร้องสามารถทำความเข้าใจได้ง่าย เพลงลูกทุ่งยังพัฒนาไปได้ตามยุคสมัยอยู่เสมอ (ฉกาจ ราชบุรี, 2537, น.34) เพลงลูกทุ่งเกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยน และผสมผสานวัฒนธรรมที่หลากหลายเข้าไว้ด้วยกัน เพลงลูกทุ่งเป็นบทเพลงที่เกิดขึ้นภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อสื่อมวลชนได้มีการเผยแพร่แนะนำเสนอเพลงลูกทุ่ง และติดตามความเป็นไปของเพลงประเภทนี้มากขึ้น ประชาชนทั่วไปให้ความสนใจและเกิดความนิยมกันมาก เพลงลูกทุ่งจึงมีบทบาทต่อสังคมไทยในฐานะเพลงเพื่อการสื่อสารที่แฝงด้วยโวหารภาพพจน์ ให้ข้อเท็จจริงด้านสังคม และวัฒนธรรม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

ในการวิจัยเรื่องนี้ “การสื่อสารโวหารภาพพจน์ในบทเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ” ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1. ประเภทของโวหารภาพพจน์ในบทเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ ทั้ง 5 เพลง ผลการศึกษาพบว่าประเภทโวหารภาพพจน์ที่ปรากฏ มีทั้งสิ้น 11 ประเภท คือ

1. อุทาหรณ์ (Analogy)
2. บุคลาธิษฐาน (Personification)
3. อติพจน์ (Hyperbole)
4. ปฏิรูปจน์ (Allusion)
5. อุปมา (Simile)
6. สมพจน์ (Synecdoche)
7. อุปลักษณ์ (Metaphor)
8. ปฏิภาคพจน์ (Paradox)
9. อวตพจน์ (Synesthesia)
10. ปฏิปจฉา (Rhetorical question)
11. นามนัย (Metonymy)

เพลงที่ 1 เพลง ยาใจคนจน ประกอบด้วยโวหารประเภท

อุทาหรณ์ (Analogy) บุคลาธิษฐาน (Personification) อติพจน์ (Hyperbole) และปฏิรูปจน์ (Allusion)

เพลงที่ 2 เพลง ปริณญาใจ ประกอบด้วยโวหารประเภท

อุปมา (Simile) สมพจน์ (Synecdoche) อุปลักษณ์ (Metaphor) อติพจน์ (Hyperbole)

เพลงที่ 3 เพลง เขียนฝันไว้ข้างฝา ประกอบด้วยโวหารประเภท

อติพจน์ (Hyperbole) สมพจน์ (Synecdoche) อุปมา (Simile) ปฏิภาคพจน์ (Paradox) อุทาหรณ์ (Analogy)

เพลงที่ 4 เพลง ไม่ใช่แฟนทำแทนไม่ได้ ประกอบด้วยโวหารประเภท

อติพจน์ (Hyperbole) อวตพจน์ (Synesthesia) อุทาหรณ์ (Analogy)

เพลงที่ 5 เพลง เล่าสู่หลานฟัง ประกอบด้วยโวหารประเภท

อติพจน์ (Hyperbole) ปฏิปจฉา (Rhetorical question) อุปลักษณ์ (Metaphor) นามนัย (Metonymy) อุทาหรณ์ (Analogy)

จากการวิเคราะห์ประเภทโวหารภาพพจน์ที่พบว่ามีการใช้บ่อยครั้ง ได้แก่ อติพจน์ (Hyperbole) 6 ครั้ง อุทาหรณ์ (Analogy) 5 ครั้ง อุปมา (Simile) 2 ครั้ง สมพจน์ (Synecdoche) 2 ครั้ง อุปลักษณ์ (Metaphor) 2 ครั้ง บุคลาธิษฐาน (Personification) 1 ครั้ง ปฏิรูปจน์ (Allusion) 1 ครั้ง ปฏิภาคพจน์ (Paradox) 1 ครั้ง อวตพจน์ (Synesthesia) 1 ครั้ง ปฏิปจฉา (Rhetorical question) 1 ครั้ง และนามนัย (Metonymy) 1 ครั้ง ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2. ความหมายโวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ ผลการศึกษาพบว่าประกอบด้วย ความหมายโดยอรรถ/ความหมายตรง (denotative meaning) ซึ่งเป็นความหมายตามตัวอักษรที่เข้าใจตรงกันเป็นส่วนใหญ่ และความหมายโดยนัยประหวัด/ความหมายแฝง (connotative meaning) ที่ถูกประกอบสร้างอย่างตรงกันข้ามกับตัวหมายโดยอรรถ โดยถูกประกอบสร้างขึ้นมาอย่างเป็นอัตวิสัย (subjective)

ความหมายโดยอรรถ/ความหมายตรง (Denotative meaning) เป็นความหมายตามตัวอักษรที่เข้าใจตรงกันเป็นส่วนใหญ่ ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดก็คือความหมายที่ระบุอยู่ในพจนานุกรมนั่นเอง เช่น เวลาที่กล่าวคำว่า “บ้าน” ในพจนานุกรมก็จะให้ความหมายไว้ว่า บ้านคือที่พักอาศัย “ว้าว” คือสัตว์สี่เท้ามีหูมีหาง เป็นต้น

ความหมายโดยนัยประหวัด/ความหมายแฝง (Connotative meaning) คำว่า “ความหมายโดยนัยประหวัด” นั้นเป็นตัวหมายถึงที่ถูกประกอบสร้างอย่างตรงกันข้ามกับตัวหมายโดยอรรถ กล่าวคือ ถูกประกอบสร้างขึ้นมาอย่างเป็นอัตวิสัย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

(subjective) ไม่ว่าจะเป็นอัตวิสัยในระดับบุคคล เช่น ประสบการณ์ส่วนตัวหรืออารมณ์ความรู้สึกของคนแต่ละคนที่มีต่อ “แม่” ก็จะทำให้คิดถึง “แม่” ในแง่ ความเจ็บปวดที่ทิ้งลูกไปตั้งแต่เล็ก ความดู แข็งงวด ความอ่อนโยน ความอบอุ่น ฯลฯ หรือเป็นอัตวิสัยในระดับสังคม เช่น ในสังคมไทย สังคมจีน สังคมอินเดีย สังคมอเมริกัน จะให้ความหมายโดยนัยที่มีต่อ “แม่” อย่างแตกต่างกันที่เราเรียกว่า “ค่านิยมของแต่ละสังคม”

ในที่นี้ขอลำดับถึงแต่เพียงความหมายแฝงที่จำแนกเป็นโวหารภาพพจน์ทั้ง 13 ประเภท ในประเด็นที่ทำการวิจัย “การสื่อสารโวหารภาพพจน์ในบทเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ” เท่านั้น

เพลงที่ 1 เพลง ยาใจคนจน ประกอบด้วยความหมาย

- อุทาหรณ์ (Analogy) เป็นวิธีเปรียบเทียบเรื่องราว เหตุการณ์หรือความคิดสองอย่างที่ไม่จำเป็นต้องเปรียบเทียบว่าคล้ายกัน โดยการยกข้อความที่ง่ายต่อการเข้าใจ เปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้เขียน ผู้พูดต้องการจะอธิบาย “เป็นแฟนคนจนต้องทนหนอย่น้อง...” สื่อความหมายเปรียบเทียบว่า เป็นคนยากจน ต้องอดทน “...อย่าแค้นสายตาคนมองอย่าหมองเมื่อยามแพ้ว...” ความหมาย คือ ยามใดที่ท้อถอย ก็อย่าได้กลัว อย่าได้กังวล ถึงแม้ว่าคนอื่นจะมองอย่างไรก็ตาม “...พี่นี่ไม่มีเงินทองมารองรับความลำบาก...” สื่อความหมายถึง ไม่มีความสะดวกสบายไว้คอยรอรับ
- บุคลาธิษฐาน (Personification) เป็นการใช้อำนาจในลักษณะที่ทำให้ดูเหมือนว่าสรรพสิ่งที่ไม่ใช่คนเป็นคนที่ให้สรรพสิ่งเหล่านั้นแสดงอาการต่างๆ ราวกับเป็นคนบ้าง “...ปัญหามากมายพาใจอ่อนล้า...” “ใจ” แสดงอาการได้ สื่อความหมาย แทนร่างกายมนุษย์ที่มีอาการอ่อนล้าได้ “...ทั้งๆ ไม่เจตนาแต่ปัญหาก็มาจนได้...” “ปัญหา” ไม่ใช่สิ่งมีชีวิต สื่อความหมายเสมือนว่าปัญหาเคลื่อนที่ได้ คล้ายสิ่งมีชีวิต “...ขอใจเธอยืมให้กัน...” “ใจยืม” สื่อความหมายคล้ายกับว่าใจแสดงอาการยืมได้เหมือนคน คนหนึ่ง
- อติพจน์ (Hyperbole) คือ การพูดเกินความจริงเพื่อเน้นความรู้สึก มิใช่เพื่อหลอกลวง “...ยืนเคียงเพื่อคอยยืมให้เป็นยาชุปใจคนจน” “ยาชุปใจ” ในความเป็นจริงไม่มี แต่เพื่อสื่อความหมายถึง การให้กำลังใจซึ่งกันและกัน
- ปฏิรูปจน์ (Allusion) เป็นการใช้อรรถาพิสัยที่ดัดแปลงมาจากข้อความอันเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว เช่น วาตะของนักปราชญ์ กวี หรือสุภาษิต คำพังเพย “...เพียงเรามีเราเท่านั้นสร้างฝันให้สมดังฝัน...” “เรามีเรา” (สยามโซน.คอม, 2560) สื่อความหมายถึง คอยเป็นกำลังใจ และคอยดูแลกันและกัน

เพลงที่ 2 เพลง ปริญญาใจ ประกอบด้วยความหมาย

- อุปมา (Simile) เป็นโวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบกันว่าเป็นเหมือนกัน คำที่ใช้โวหารประเภทนี้ใช้ในการเปรียบเทียบ คือ คำว่า เหมือน คล้าย ดูจ ดูราว เพราะ “...ได้อีกกับอายเหมือนใจได้ปริญญา...” “เหมือน” สื่อความหมายเปรียบเทียบ ได้รักกับผู้ชายคนหนึ่งมีคุณค่าเสมอเหมือนได้รับปริญญา “...ขาดโอกาสเรียนเพราะจนเป็นคนเลื่อนลอย...” “เพราะ” สื่อความหมายเปรียบเทียบ ขาดโอกาสทางการศึกษาเพราะยากจนจนความไม่แน่นอน
- สมพจน์ (Synecdoche) คือ การกล่าวถึงส่วนใดส่วนหนึ่งของส่วนทั้งหมดเพียงบางส่วน แต่ให้มีความหมายครอบคลุมหมดทุกอย่าง “...โชคดีมีอายเฝ้าคอยหยดยืนให้โอกาสใจ...” “ให้โอกาสใจ” สื่อความหมายถึง สิ่งดีๆ ทั้งหมด ที่เข้ามาในชีวิต เพราะได้รับโอกาสที่ดี
- อุปลักษณ์ (Metaphor) เป็นโวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบกันว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำว่า “เป็น” “เท่า” “คือ” ในการเปรียบเทียบ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

“...ยิ่งคบยิ่งใกล้ชิดกันใจอ้ายเป็นคนดี...” “เป็น” เป็นคำเปรียบเทียบระหว่างความใกล้ชิด กับความดีสื่อความหมายถึง เมื่อได้ใกล้ชิดกันสนิทสนมคุ้นเคยจึงทำให้รู้ว่าผู้ชายคนนี้เป็นคนดี

“...ยามป่วยเฝ้าดูแลใจอ้ายคือผู้ให้เรื่อยมา...” “คือ” เปรียบเทียบระหว่างในยามที่เจ็บป่วยกับการดูแล สื่อความหมายถึง ผู้ชายที่ดูแลในยามทุกข์ ทำทุกอย่างเพื่อคนที่ตนรักเสมอมา

- อติพจน์ (Hyperbole) คือ การพูดเกินความจริงเพื่อเน้นความรู้สึก มิใช่เพื่อหลอกลวง

“...บูชาอ้ายเป็นพ่อพระในใจ...” “พ่อพระ” คำพูดเกินจริง เพื่อสื่อความหมายถึง ดีเลิศ ศรัทธา บูชาความดี

เพลงที่ 3 เพลง เขียนฝันไว้ข้างฝา ประกอบด้วยความหมาย

- อติพจน์ (Hyperbole) คือ การพูดเกินความจริงเพื่อเน้นความรู้สึก มิใช่เพื่อหลอกลวง

“...หอบฝันเปื้อนน้ำตาเอ่อ เข้าเมืองเสี่ยงดวงเดียวดาย...” “หอบฝัน” “เสี่ยงดวง” คำพูดเกินจริง เพื่อสื่อความหมายถึง ความฝันทั้งหมดที่ตนเองปรารถนา แต่เต็มไปด้วยความทุกข์ ความเสี่ยงกับสิ่งที่ต้องพบเจอในสถานการณ์จริงด้วยตนเองเพียงคนเดียว ซึ่งไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง

- สมพจน์ (Synecdoche) คือ การกล่าวถึงส่วนใดส่วนหนึ่งของส่วนทั้งหมดเพียงบางส่วน แต่ให้มีความหมายครอบคลุมหมดทุกอย่าง

“...เช่าห้องโหมงชุกนอน เพื่อลดทอนรายจ่ายจะเก็บเงินพันสักใบ ต้องใช้เวลาหลายเดือน...” “ห้องโหมงชุกนอน” สื่อความหมายถึง หนอย้อย่างลำบากในทุกๆ ด้าน เพื่อประหยัดค่าใช้จ่ายให้เหลือเป็นเงินเก็บออมซึ่งต้องใช้เวลานานมาก

“...หลังคาเรือนรูรั่ว ข้างหัวเตียงแม่จักรยานอีแก่ ที่พ่อป๋นยี่ห้อลบเลื่อน...” สื่อความหมายถึง ความเป็นอยู่ที่แร้นแค้น ของทุกคนในครอบครัว

“...สายเลือดความมุ่งมั่น จากแม่นั้นยังมีมากพอ...” “สายเลือด” สื่อความหมายถึง ความเหมือนความคล้ายกันของคนสองคน ผู้หญิงคนหนึ่งที่มีความมุ่งมั่น มีความตั้งใจ มีความฝัน โดยมีแม่เป็นแบบอย่างของความมานะพยายาม

- อุปมา (Simile) เป็นโวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบกันว่าเหมือนกัน คำที่ใช้โวหารประเภทนี้ใช้ในการเปรียบเทียบ คือ คำว่า เหมือน คล้าย ดุจ ดุราว เพราะ ๖

“...น้องอ่อนนอนขอ อยากมีเสื้อใหม่เหมือนเพื่อน...” “เหมือน” เปรียบเทียบเพื่อสื่อความหมาย ถึง ความอยากได้ในสิ่งที่ตนเองไม่เคยมี เพราะความยากจน

- ปฏิภาคพจน์ (Paradox) คือ ข้อความที่มีความหมายขัดกัน ไม่ว่าผู้ฟังจะตั้งใจหรือไม่ก็ตาม เป็นข้อความที่กล่าวถึงสิ่งที่แปลกแต่จริงหรือไม่เป็นไปได้แต่เป็นไปได้

“...ภาพหวังค้างจ่ายย่ำเดือน ฝันไม่เลื่อนแต่คงต้องรอ...” “ฝันไว้ต้องได้แต่ยังไม่เกิดขึ้นจริง” สื่อความหมายถึง ความคาดหวังที่ต้องการทำให้สำเร็จ แต่คงต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน

- อุทาหรณ์ (Analogy) เป็นวิธีเปรียบเทียบเรื่องราว เหตุการณ์หรือความคิดสองอย่างที่ไม่จำเป็นต้องเปรียบเทียบว่าคล้ายกัน

“...ลูกแม่อังสุไพบ แม้เมืองไกลใจร้ายต่อ ความฝันที่เราเฝ้ารอ ลูกขอทยอยส่งคืน” สื่อความหมายถึง ความมานะอดทน ถึงแม้ต้องเผชิญกับความลำบากในการใช้ชีวิตในเมืองหลวงเพื่อให้ประสบความสำเร็จดังที่ตั้งใจไว้

เพลงที่ 4 เพลง ไม่ใช่แฟนทำแทนไม่ได้ ประกอบด้วยความหมาย

- อติพจน์ (Hyperbole) คือ การพูดเกินความจริงเพื่อเน้นความรู้สึก มิใช่เพื่อหลอกลวง

“...ก็อยากดูแลให้มากกว่านี้เหลือเกิน แต่กลัวจะเพลินจนเผลอทำเกินหน้าที่...” “ดูแลให้มากกว่านี้เหลือเกิน” สื่อความหมายถึง สิ่งที่ต้องการจะทำแต่ไม่สามารถทำได้เพราะรู้ว่าเกินหน้าที่ผิดศีลธรรม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7
The 7th STOU National Research Conference

“...ยอมอยู่ข้างใจ แต่ไม่ขอเป็นสำรอง ขออย่าได้มองความซื่อแล้วแปลว่าง่าย...” “ยอมอยู่ข้างใจ” สื่อความหมายถึง โกลัชิตามากๆ โดยผู้แต่งใช้คำว่า “ข้างใจ” เสมือนเป็น คน สัตว์ สิ่งของ ที่จะอยู่ข้างๆ กันได้ ซึ่งความเป็นจริงเราไม่สามารถไปยืน นั่ง หรือนอน ข้างใจเราได้

“...เมื่อเราเจอกันข้างพรหมลิขิต ก็อย่าโกลัชิตมากเกินไป...” “ข้างพรหมลิขิต” พรหมลิขิตไม่มีตัวตน สื่อความหมายถึง การที่ไม่ใช่คนรักกัน จึงไม่ควรกระทำในสิ่งที่เกิดความเหมาะสม

- อารัตพากย์ (Synesthesia) คือ การใช้คำแทนผลของการสัมผัสที่ผิดไปจากธรรมดา รส เป็นผลของสัมผัสด้วยกลิ่น, กลิ่นเป็นผลสัมผัสจากจมูก

“...ห้วงอยู่ไกลไกลจะหน้ายิ้มให้ด้วยสายตา...” “ยิ้มให้ด้วยสายตา” เป็นการแสดงออกผิดไปจากปกติทั่วไป เพราะรอยยิ้มเกิดขึ้นจากปากของคนเรา สื่อความหมายถึง การแสดงออกที่ไม่กล้าเปิดเผย

- อุทาหรณ์ (Analogy) เป็นวิธีเปรียบเทียบเรื่องราว เหตุการณ์หรือความคิดสองอย่างที่ไม่จำเป็นต้องเปรียบเทียบว่าคล้ายกัน

“...ขอโทษบางคราวที่ต้องเห็นห่างและมีบางครั้งที่เคยขัดใจ บางอย่างที่คุณมากเกินไป เจ้าที่หัวใจเขาหวงแหน...” สื่อความหมายถึง ที่ไม่สามารถทำตามความประสงค์ได้เพราะความรู้สึกผิดชอบชั่วดีว่าไม่ควร เนื่องจากคนที่เห็นเป็นแฟนจริงๆ นั้นจะต้องหวงแหนคนที่ตนรักและไม่อยากให้มีความสัมพันธ์กับผู้อื่น

“...คนที่ไม่ใช่แฟนทำแทนทุกเรื่องไม่ได้ เหนื่อยก็รู้ เหนงก็เข้าใจ แต่ไม่อาจให้ยิ้มอ้อมแขน...” สื่อความหมายถึง ขอบเขตที่ควรกระทำและไม่ควรกระทำ ของคนที่ไม่ได้อยู่ในสถานะของคนที่เป็นแฟนกัน

“...เมื่อเราเจอกันข้างพรหมลิขิต ก็อย่าโกลัชิตมากเกินไป ต้องเจียมตัวว่าเราคือใคร แค่แอบรู้ใจ ไม่ใช่แฟน...” สื่อความหมายถึง สถานะของคนที่ไม่ใช่แฟนและการวางตัวที่เหมาะสม

เพลงที่ 5 เพลง เล่าสู่หลานฟัง ประกอบด้วยความหมาย

- อติพจน์ (Hyperbole) คือ การพูดเกินความจริงเพื่อเน้นความรู้สึก มิใช่เพื่อหลอกลวง

“...ตั้งแต่ในหลวงจากไป หัวใจก็จุกน้ำตา...” “หัวใจก็จุกน้ำตา” สื่อความหมายเกินจริง เพื่อบอกถึงความเสียใจที่สุดเกินจะพูดออกมาได้

“...ชาตินี้เกิดมา ก็ต้องคำว่า ทรงพระเจริญ...” “เกิดมา ก็ต้องคำว่า ทรงพระเจริญ” สื่อความหมายเกินจริง คนเรานั้นไม่สามารถพูดได้เมื่อแรกเกิด แต่เพื่อสื่อความหมายถึง ความรักความผูกพัน ความคุ้นเคยกับคำว่า ทรงพระเจริญ ที่ฝังแน่นอยู่ในจิตใจ ด้วยพระเมตตาบารมี พระมหากรุณาธิคุณ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่ทรงมีต่อพสกนิกรของพระองค์

“...ถวายบุญให้พ่อบนสวรรค์...” เป็นการสื่อความหมายเกินจริง เพราะความเป็นจริงเราไม่สามารถไปถวายสิ่งของในสถานที่ ที่กล่าวมานั้นได้

- ปฏิพจน์ (Rhetorical question) เป็นศิลปะของการใช้คำถาม คือ เป็นคำถามที่มีได้คำตอบ คำตอบ ผู้ถามมีเจตนาจะเรียกร้องความสนใจมากกว่าต้องการคำตอบ

“...บ๊องน้ำตาไหลออกมาตอนไหน...” “น้ำตาไหลออกมาตอนไหน?” สื่อความหมายถึง น้ำตาที่ไหลออกมาโดยไม่รู้ตัว

“...สิบอกอีกจิงได้ บอกรักอย่างไร ให้พ่อได้ยิน...” “จะบอกรักอย่างไรพ่อถึงจะได้ยิน?” สื่อความหมายถึง อยากให้พ่อรับรู้สิ่งที่พูดออกไป

“...เสียงร้องไห้ของคนบนดิน ได้ยินถึงฟ้าหรือไม่...” สื่อความหมายถึง อยากรู้ว่าในหลวงรัชกาลที่ 9 พระองค์ท่านจะรับรู้หรือไม่ว่าพสกนิกรทุกหมู่เหล่าทั่วทั้งแผ่นดินร้องไห้เมื่อทราบข่าวพระองค์เสด็จสวรรคต

- อุปลักษณ์ (Metaphor) เป็นโวหารที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบเทียบกันว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำว่า “เป็น” “เท่า” “คือ” ในการเปรียบเทียบ

“...สิทำความดี รักสามัคคี ที่พ่อสอนไว้ เป็นวิธีบอกรักส่งไป ถวายบุญให้พ่อบนสวรรค์...” ใช้คำว่า “เป็น” เพื่อสื่อความหมายเปรียบเทียบ การที่เราทำความดีนั้นเป็นสิ่งแทนความรักที่มีต่อพระองค์ท่าน

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

“...ที่ในหลวงท่านทรงห่วงใย คืออยากให้คนไทยรักกัน...” ใช้คำว่า “คือ” สื่อความหมายเปรียบเทียบ สิ่งที่อยู่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงห่วงคืออยากให้คนไทยรักกัน

- นามนัย (Metonymy) การใช้โวหารแบบนี้ คือ การเอ่ยถึงสิ่งหนึ่งแต่ให้มีความหมายเป็นอย่างอื่น
“...เล่าสู่หลานฟังบอกกรีกดั่งๆ ด้วยการทำดี รักพ่อแบบนี้ ช่วยดึงใจพาไทยข้ามผ่าน...” สื่อความหมายถึง การทำดีนั้นช่วยให้ประเทศชาติผ่านวิกฤติ และอุปสรรคต่างๆ ไปได้
- อุทาหรณ์ (Analogy) เป็นวิธีเปรียบเทียบเรื่องราว เหตุการณ์หรือความคิดสองอย่างที่ไม่จำเป็นต้องเปรียบเทียบว่าคล้ายกัน โดยการยกข้อความที่ง่ายต่อการเข้าใจ เปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้เขียน ผู้พูดต้องการจะอธิบาย
“...หากเรารักพระองค์ท่าน ก็ต้องช่วยกันตามรอยความดี...” สื่อความหมายถึง ความดีที่ท่านนั้นที่จะแสดงออกถึงความรักที่มีต่อพระองค์ท่าน และนำแบบอย่างของพระองค์ท่านมาปฏิบัติ นั่นคือความดี
“...หากเรารักพระองค์ท่านก็ต้องช่วยกันรักสามัคคี” สื่อความหมายถึง ความรักความสามัคคีที่ท่านนั้นที่จะแสดงออกถึงความรักที่มีต่อพระองค์ท่าน

จากการวิเคราะห์ความหมายในเนื้อเพลงทั้ง 5 บทเพลง ปรากฏว่าการสื่อความหมายที่ใช้มากที่สุด คือ ความหมายพูดเกินความจริงเพื่อเน้นความรู้สึก มิใช่เพื่อหลอกลวง (อติพจน์) ความหมาย ที่เปรียบเทียบเรื่องราว เหตุการณ์ หรือความคิดสองอย่างที่ไม่จำเป็นต้องเปรียบเทียบว่าคล้ายกัน (อุทาหรณ์) ความหมาย ที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบกันว่าเหมือนกัน คำที่ใช้โวหารประเภทนี้ใช้ในการเปรียบเทียบ คือ คำว่า เหมือน คล้าย ดุจ ดูราว เพราะ ฯ (อุปมา) ความหมายที่กล่าวถึงส่วนใดส่วนหนึ่งของส่วนทั้งหมดเพียงบางส่วน แต่ให้มีความหมายครอบคลุมหมดทุกอย่าง (สมพจน์) ความหมายที่เปรียบเทียบของสองสิ่งที่ไม่จำเป็นต้องนำมาเปรียบกันว่าเป็นสิ่งเดียวกันหรือเท่ากันทุกประการ โดยใช้คำว่า “เป็น” “เท่า” “คือ” ในการเปรียบเทียบ (อุปลักษณ์) ความหมาย ที่ใช้ภาษาในลักษณะทำให้ดูเหมือนว่าสรรพสิ่งที่ไม่ใช่คนเป็น คน โดยให้สรรพสิ่งเหล่านั้นแสดงอาการต่างๆ ราวกับเป็นคนบ้าง (บุคลาธิษฐาน) ความหมาย ที่ใช้ข้อความที่ดัดแปลงมาจากข้อความอันเป็นที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว เช่น วาตะของนักปราชญ์ กวี หรือสุภาษิต คำพังเพย (ปฏิรูปพจน์) ความหมาย ข้อความที่มีความหมายขัดกัน ไม่ว่าผู้ที่จะจงใจหรือไม่ก็ตาม เป็นข้อความที่กล่าวถึงสิ่งที่แปลกแต่จริงหรือไม่เป็นไปได้แต่เป็นไปได้ (ปฏิภาคพจน์) ความหมาย ที่เป็นการใช้คำแทนผลของการสัมผัสที่ผิดไปจากธรรมดา รส เป็นผลของสัมผัสด้วยลิ้น กลิ่นเป็นผลสัมผัสจากจมูก (อวตัพพก) ความหมายที่เป็นคำถามที่มีได้คาดหวังคำตอบ ผู้ถามมีเจตนาจะเรียกร้องความสนใจมากกว่าต้องการคำตอบ(ปฏิบัติ) และความหมาย ที่เอ่ยถึงสิ่งหนึ่งแต่ให้มีความหมายเป็นอย่างอื่น (นามนัย) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1) เพลงไทยลูกทุ่งที่ประพันธ์โดยสลา คุณวุฒิ ส่วนใหญ่พบว่าใช้โวหารภาพพจน์หลากหลายประเภท เพื่อเป็นการสื่อสารให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ มโนภาพ ในสิ่งต่างๆ โดยไม่ต้องกล่าวออกมาตรงๆ หรืออาจกล่าวเป็นอย่างอื่นแต่มีความหมายสื่อไปถึงอีกเรื่องหนึ่งได้อย่างชัดเจน ซึ่งบทเพลงส่วนใหญ่ของสลา คุณวุฒิ มักกล่าวถึงชีวิตของคนอีสานที่ต้องมาใช้ชีวิตในเมืองหลวง ชีวิตของกรรมกร ผู้ใช้แรงงาน ความรักที่ถูกหลอกลวง ขาดโอกาสทางการศึกษา สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่ฝังอยู่ในความความรู้สึก นึกคิดของสลา คุณวุฒิ อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นเพลงจึงเป็นเสมือนกระจกสะท้อน ความเป็นตัวตนของคนอีสานแต่กำเนิด ความเป็นครูในชนบทของสลา คุณวุฒิ ที่บอกกล่าวแก่สังคมผ่านแนวคิดการประพันธ์บทเพลงลูกทุ่งที่มีต่อสิ่งต่างๆ ออกมาให้เห็นได้อย่างชัดเจน

ในส่วนของความหมายโวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ พบว่ามีความหลากหลายเช่นกัน เนื่องจากผู้ประพันธ์ต้องการสื่อความหมายไปยังผู้ฟังให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ เป็นภาพที่มีความชัดเจนในใจโดยไม่ต้องกล่าวอย่างตรงไปตรงมา ทั้งนี้มีเจตนาเพื่อให้มีประสิทธิภาพต่อความเข้าใจอย่างลึกซึ้งกว่าการใช้ถ้อยคำบอกเล่าตามธรรมดาหรือความหมายตรง โดยที่ผู้ฟังไม่ต้องตีความแต่ผู้ฟังเข้าใจความหมายได้อย่างชัดเจน โวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์ที่มีต่อสิ่งต่างๆ ทั่วไปในสังคม ทั้งสังคมเมือง และสังคมในชนบท นำมาถ่ายทอดผ่านบทเพลงที่มีองค์ประกอบสำคัญ คือ โวหารภาพพจน์ประเภทต่างๆ ที่เร้าความรู้สึกของผู้ฟังให้

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

เคลิบเคลิ้ม คล้อยตาม หรือกระตุ้นเตือน ถูกคิด ก็ล้วนแต่เกิดจากการสร้างสรรค์ผลงานด้านการประพันธ์ทั้งสิ้น จากผลการวิจัย ความหมายโวหารภาพพจน์ที่พบมากที่สุด คือ แบบ อดิพจน์ (Hyperbole) การพูดเกินความจริงเพื่อเน้นความรู้สึก เช่น ในบทเพลงปริญาใจ “...บูชาอ้ายเป็นพ่อพระในใจ...” “...ขอบคุณสวรรค์เมตตาประทานอ้ายมาเฝ้า...” แบบอุทาหรณ์ (Analogy) คือ เป็นวิธีเปรียบเทียบเรื่องราวสองอย่างที่ไม่จำเป็นต้องคล้ายกัน ที่ง่ายต่อการเข้าใจ ในบทเพลงยาใจคนจน “เป็นแฟนคนจนต้องทนหนอยนอง...” “...อย่าแค้นสายตาคนมองอย่าหมองเมื่อยามแพ้ว...” “...พินิจไม่มีเงินทองมารองรับความลำบาก...”

ข้อค้นพบดังกล่าว สอดคล้องกับ แนวคิดโวหารภาพพจน์ของ วิภา กงกะนันท์ (2533, น.35) ที่ให้คำนิยามไว้ว่า “เป็นศิลปะของการใช้ภาษาอย่างหนึ่ง กล่าวคือ เป็นวิธีการพูดหรือเขียนอย่างหนึ่งแต่ความหมายเป็นอย่างอื่นบ้าง ให้มีความหมาย กำกวม หนักเบา คลุมเครือ หรือเข้มข้นต่างไปบ้าง ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อจะขยายความ ให้ชัดเจนขึ้น หรือเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ ความคิด ความฝัน หรือความรู้ให้กว้างขวางลึกซึ้งมากขึ้น หรือน้อยลงตามภูมิปัญญาของผู้แต่งหรือผู้ฟัง การที่คนบางคนใช้โวหารภาพพจน์เป็นเพราะการพูดหรือการเขียนด้วยภาษาตรงไปตรงมา อาจไม่ช่วยให้เกิดผลตามเจตนารมณ์ของเขา” หรือแนวคิดการใช้ภาษาของ ชำนาญ รอดเหตุภัย (2522, น.70) ได้กล่าวไว้ว่า “การใช้คำอาจก่อให้เกิดความรู้สึกสะท้อนอารมณ์ผู้ฟังหรือผู้อ่านได้ ทั้งความรู้สึกสุขสดชื่น เศร้าสะเทือนใจ และปลุกเร้าให้เกิดความฮึกเหิมกระตือรือร้นในการทำงานได้” และสอดคล้องกับงานวิจัยของอลิสสา เลี้ยงรินรัมย์ (2549, น.97) เรื่อง “ลีลาภาษาในเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ” ซึ่งพบว่า เพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ มีการใช้คำที่สื่ออารมณ์ของมนุษย์ทุกด้านอย่างชัดเจน ได้แก่ คำที่สื่ออารมณ์ โศกเศร้า เสียใจ เหนง ว่าเหว ซึ่งเกิดจากความผิดหวังในความรัก คำที่สื่ออารมณ์โกรธแค้น ชื่นเคือง

2) ศึกษาความหมายที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ ผลการศึกษาพบว่าความหมายโวหารภาพพจน์ ประกอบด้วย ความหมายตรง (denotative meaning) ซึ่งเป็นความหมายตามตัวอักษรที่เข้าใจตรงกันเป็นส่วนใหญ่ และความหมายแฝง (connotative meaning) ที่ถูกประกอบสร้างอย่างตรงกันข้ามกับตัวหมายโดยอรรถ โดยถูกประกอบสร้างขึ้นมาอย่างเป็นอัตวิสัย (subjective) สอดคล้องกับกาญจนา แก้วเทพ (2549, น.119) ที่ระบุความหมายในทางการสื่อสารโดยทั่วไป ประกอบด้วย ความหมายโดยอรรถ หรือความหมายตรง ซึ่งหมายถึงการใช้ภาษา/สัญลักษณ์ให้หมายความถึงสิ่งที่พูด/เขียน และความหมายโดยนัยประหวัด หรือ ความหมายแฝง หมายถึงการใช้ภาษา/สัญลักษณ์ให้หมายความให้มากกว่าสิ่งที่พูด/เขียน

สาเหตุที่ผลการวิจัยออกมาเช่นนี้ก็เพราะเพลงลูกทุ่งนั้นเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง การใช้ภาษาเป็นวรรณศิลป์ เพลงลูกทุ่งมีเนื้อหาที่เป็นร้อยกรองประกอบด้วยสัมผัสสอง สัมผัสใน สัมผัสสระ สัมผัสอักษร การใช้คำซ้ำ คำซ้อน รวมถึงมีจังหวะและดนตรีเป็นเครื่องประกอบ มีลีลาทางภาษา เป็นที่ทราบเบื้องต้นแล้วว่าเพลงลูกทุ่งนั้นพัฒนามาจากการร้องรำทำเพลงของไทยดั้งเดิม อาทิ แห่ลั่นเต็นท์ สวดศฤงคาร จำวัด ลิเก (ทรงเครื่อง) ลิเกลูกบท (ไม่แต่งเครื่อง) ลิเกบันตน ลำตัด เพลงขอทาน เพลงพื้นเมืองบางเพลง ฯลฯ มีเนื้อหาที่สื่อความหมายเป็นการสื่อความหมายโดยนัยประหวัด (ความหมายแฝง) แบ่งเป็นลักษณะโวหารภาพพจน์ได้ 13 ประเภท ตามแบบของวิภา กงกะนันท์ คำร้องประกอบไปด้วย คำยืมภาษาต่างประเทศ ภาษาถิ่นภูมิภาคต่างๆ มีลีลาการใช้ภาษาเพื่อสื่ออารมณ์ของมนุษย์ทุกด้าน

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อลิสสา เลี้ยงรินรัมย์ (2549, น.107-118) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “ลีลาภาษาในเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ” ที่พบว่า เพลงลูกทุ่งของ สลา คุณวุฒิ มีลักษณะการใช้คำที่สื่ออารมณ์ทุกด้าน ใช้คำสัมผัสทั้งพยางค์และสระ เพื่อเพิ่มความไพเราะในบทเพลง ใช้คำซ้ำ ใช้คำซ้อน คำหลากหลาย เพื่อสื่อความหมาย ทั้งความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัย มีการใช้คำภาษาถิ่น ใช้คำภาษาต่างประเทศ มีการเขียนคำเลียนเสียงพูด พร้อมทั้งสร้างคำใหม่จากแนวเทียบเดิมที่มีอยู่แล้ว ส่วนลักษณะการใช้โวหารพบว่า มีการใช้โวหารเปรียบเทียบสรรพสิ่งหลายลักษณะ เช่น อุปมา อุปลักษณ์ สมพจน์ นามนัย บุคลาธิษฐาน ปฏิบุจฉา เป็นต้น ส่วนลักษณะการใช้สำนวน พบว่า มีการใช้สำนวนทั้งสำนวนเก่าและสำนวนใหม่ และจากการศึกษาลักษณะเนื้อหาในเพลงลูกทุ่งของ สลา คุณวุฒิ พบว่า มีลักษณะเนื้อหา 4 ลักษณะคือ เพลงที่เกี่ยวกับความรักและความผิดหวัง เพลงที่เกี่ยวกับความหวังและการรอคอย เพลงที่เกี่ยวกับคตินิยม ภาษิตสอนใจ และเพลงสร้างสรรค์สะท้อนสังคม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุกัญญา คงสุน (2550, น.208) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์สำนวนและโวหารภาพพจน์ในเพลงไทยลูกทุ่งของ ชาย เมืองสิงห์” ที่พบว่าโวหารภาพพจน์ที่ปรากฏในเพลงไทยลูกทุ่งของ ชาย เมืองสิงห์ ว่ามีความหลากหลายพบได้เกือบทุกเพลง เนื่องจากผู้ประพันธ์ต้องการสื่อความหมายไปยังผู้ฟัง และให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพเป็นภาพที่มีความชัดเจนในใจโดยไม่จำเป็นต้องกล่าวอย่างตรงไปตรงมา ทั้งนี้ โดยมีเจตนาให้มีประสิทธิผลต่อความเข้าใจและความรู้สึกยิ่งขึ้นกว่าการใช้ถ้อยคำบอกเล่าตาม ธรรมดา แต่ผู้ฟังต้องตีความเพื่อการเข้าใจความหมายที่ชัดเจนยิ่งขึ้น โวหารภาพพจน์ที่ปรากฏใน บทเพลงลูกทุ่งของ ชาย เมืองสิงห์เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์ที่มีต่อสิ่งต่างๆ ในโลก และเรื่องใกล้ตัว ชีวิตในด้านต่างๆ ก็ถูกนำมากล่าวถึง และเปรียบเทียบกับใช้โวหารภาพพจน์ประเภทต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

การสื่อสารโวหารภาพพจน์ในบทเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์โดย สลา คุณวุฒิ นั้นถือได้ว่าเป็นการสื่อสารเชิงศิลปวัฒนธรรมของชาติ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. รัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ ควรให้ความสำคัญเรื่องของศิลปวัฒนธรรมด้านเพลงลูกทุ่ง อันเป็นการสื่อสารที่มีอิทธิพลต่อชนบประเพณี วัฒนธรรมของคนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมในต่างจังหวัดซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ การให้ความสำคัญมีวิธีการคือ ต้องให้ความรู้ ทั้ง 3 กลุ่มคือ

1.1 ภาครัฐ ควรให้ความรู้แก่ภาครัฐด้วยกันก่อน การให้ความรู้ว่าเพลงลูกทุ่งมีความสำคัญต่อสังคมไทยเพราะเป็นเรื่องการสื่อสารที่เข้าถึงกลุ่มคนส่วนใหญ่ ใกล้ตัวผู้รับสารทุกเพศทุกวัย สามารถกระจายการรับรู้นโยบาย ขาวสารภาครัฐได้อย่างกว้างขวางมีอิทธิพลไปถึงเรื่องความมั่นคง และเรื่องอื่นๆ ได้ ดังนั้นภาครัฐด้วยกันจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของเพลงลูกทุ่งก่อนที่จะถ่ายทอดไปยังประชาชนทั่วไป

1.2 สถานศึกษา จะต้องให้ความรู้แก่เด็ก และเยาวชน ในทุกระดับชั้นเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่ง ให้ทุกคนเข้าใจตรงกันว่านี่คือการสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่งที่มีท่วงทำนองเป็นหนึ่งในสาขาศิลปะ และเป็นวัฒนธรรม รากฐานของประเทศไทยให้ทุกคนซึมซับเพลงลูกทุ่งโดยจัดให้มีการร้องเพลงลูกทุ่งในวิชาขับร้อง หรือให้นักเรียนได้ค้นคว้าทำรายงาน เรื่องเพลงลูกทุ่งหรือจัดเวทีให้นักเรียนได้แสดงความสามารถด้านเพลงลูกทุ่งอาจจะเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นในกิจกรรมต่างๆ ประจำปีการศึกษาหรือตลอดหลักสูตร เพื่อให้ทุกคนมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในเอกลักษณ์ของชาติ

1.3 ประชาชนทั่วไป โดยทั้งภาครัฐ และองค์กรเอกชน ควรจะจัดเวทีเสวนา หรือบทความ หรือเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ ให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ถึงความสำคัญของเพลงลูกทุ่งสอดแทรกเนื้อหาสาระที่มีความสำคัญ และการจัดกิจกรรมเวทีการประกวดร้องเพลงหรือกิจกรรมใดๆ ที่จะจัดขึ้นในทุกเทศกาลในแต่ละภูมิภาคได้

2. จัดแสดงอนุรักษ์บทเพลงลูกทุ่งให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะและมีการสอดแทรกเนื้อหาสาระให้เชื่อมโยงกับนโยบายภาครัฐ ด้านสังคม เศรษฐกิจของชาติ โดยมี 3 วิธี คือ

2.1 จัดแสดงอนุรักษ์เนื้อหาบทเพลงลูกทุ่งให้มีการสอดแทรกเนื้อหาสาระให้เชื่อมโยงกับทุกภาคส่วนทั้งด้านการเรียนรู้ และการประชาสัมพันธ์ ในด้านต่างๆ

2.2 ให้ความสำคัญ ให้ความรู้ความเข้าใจ ด้านสิทธิอันพึงมี รวมทั้งจัดสวัสดิการดูแลแก่บุคลากรด้านเพลงลูกทุ่งคือ นักแต่งเพลง นักร้อง นักดนตรี ให้มีชีวิตความเป็นอยู่ สามารถสร้างผลงานที่ตีออกมาเพื่อสังคม โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้ความวิตกกังวลของอนาคตที่ไม่มีความแน่นอนในอาชีพของตน และควรเชิดชูเกียรติให้เป็นแบบอย่างต่อคนรุ่นหลังได้สร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าต่อไป

2.3 จัดแหล่งเรียนรู้ และอนุรักษ์ สภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความเป็นลูกทุ่ง ในทุกหมู่บ้าน ทุกท้องถิ่น เพื่อให้มีอยู่จริงมิใช่เพียงแต่การบอกเล่าหรือการศึกษาจากหนังสือเท่านั้น นอกจากนี้เพื่อการเรียนรู้สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคมเกษตรกรรมแล้ว ยังเป็นวัตถุดิบแก่ศิลปินในการสร้างสรรค์ผลงานให้แก่ผู้ฟัง และเป็นการสร้างจิตสำนึกแก่คนรุ่นหลังให้รักและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ ประเพณี วัฒนธรรมความเป็นไทยอีกทางหนึ่งด้วย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 7 The 7th STOU National Research Conference

3. ควรส่งเสริมให้ทุกองค์กร ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน ร่วมส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมบทเพลงลูกทุ่ง อย่างจริงจังโดยเขียนเป็นแผนนโยบายของกระทรวงวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาเปรียบเทียบโวหารภาพพจน์บทเพลงลูกทุ่งที่ประพันธ์โดยนักประพันธ์ท่านอื่นๆ
2. ศึกษาเปรียบเทียบโวหารภาพพจน์บทเพลงลูกทุ่ง กับบทเพลงแนวอื่นๆ

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ. เอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างสารในงานนิเทศศาสตร์. (หน่วยที่1). นนทบุรี:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จรัญญา ตีบุญมี ณ ชุมแพ. 2545. ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ฉกาจ ราชบุรี. (2537). ประวัติศาสตร์ธุรกิจเพลงลูกทุ่งไทย พ.ศ. 2507 – 2535. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

ชำนาญ รอดเหตุภัย. (2522). สัมมนาการใช้ภาษาไทยปัจจุบัน. (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ กรุงเทพมหานครการพิมพ์.

ชุมสาย สุวรรณชมภู. (2540). ภาษากับการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชูเกียรติ ฉาโสง. (2545). “ศิลปินครุบ้านป่า สลา คุณวุฒิ”. สืบค้น 22 พฤษภาคม 2560, จาก

<http://meboon.blogspot.com/2009/05/9.html>

ปราณี วงษ์เทศ. (2521). เพลงพื้นบ้าน. วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร, 2 (3), 82-163.

ผะอบ โปะกะฤณณะ. (2532). ลักษณะเฉพาะของภาษาไทยและราชาศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่4). กรุงเทพมหานคร: อักษรวิทยา.

วิภา กงกะนันทน์. (2533). วรรณคดีศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

สยามโซน ดอทคอม. (2560). “เนื้อเพลง เรามีเรา - แหวน รุติมา สุตสุนทร”. สืบค้น 20 กันยายน 2560, จาก

<https://www.siamzone.com/music/thailyric/12943>

สุกัญญา คงสุน. (2550). การศึกษาเชิงวิเคราะห์สำนวนและโวหารภาพพจน์ในเพลงไทยลูกทุ่งของชาย เมืองสิงห์. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ และรัชดา โชติพานิช. (2551). “ประวัติเพลงลูกทุ่ง”. สืบค้น 22 พฤษภาคม 2560, จาก

<http://saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=33&chap=2&page=t33-2-infodetail01.html>

อลิสสา เลี้ยงรื่นรมย์. (2549). ลีลาภาษาในเพลงลูกทุ่งของสลา คุณวุฒิ. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.

Barnet, Sylvan and friends. (1964). A Dictionary of Literary Term. 1nd ed. London : Constable and Co.Ltd.